

Déri Balázs

Kovács Ervin Gellért húsvéthétfői prédikációjának retorikai elemzése

A hagyományos római rítust legrendszeresebben ünneplő magyarországi római katolikus közösség papjának prédikációja az ünnep liturgikusének-szövegeiből és szentírási olvasmányjaiból (mindenekelőtt az evangéliumi szakaszból) kiinduló, liturgikus-teológiai alapozású beszéd. Ritka ez a műfaj, s a rövid, pontosabban velős szöveg ennek oly megragadó példája, hogy a „megragadó” jelzőt szó szerint kell érteni: a fejemben megragadt gondolatmenetet és számos részletet lényegében pontosan fölidézve képes voltam a templomból hazamenve „gépbe” írni, majd megkértem Gellért atyát, hogy a rögtönzött, de nyilvánvalóan minden részletében átgondolt prédikációt dolgozza ki a *Magyar Egyházzene* retorikai sorozatához.

Déri Balázs (Budapest) zenetudós, klasszika-filológus, középkorkutató, az ELTE BTK Latin Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára és Vallástudományi Központjának vezetője.

Mit is tehet húsvét másnapján az ige hirdetője, mikor a közösséggel együtt megünnepelte a szent háromnapot, majd a feltámadás ünnepét? A megünneplés a közösség egy jelentős részének (a papot is beleértve) most azt jelentette, hogy a régi római rítus esztergomi változata szerint nagycsütörtök előestéjétől a vasárnapi nagymiséig valamennyi szertartást, beleértve a teljes szolozsmát, a maga idejében, tehát az éjszaka egy részében is virrasztva, latinul (leszámítva a prédikációkat, a magyar népekeket és néhány más szöveget) elvégezték, de a pihenésre jutó idő jelentős részét is az előkészületekre, ének- és mozgásgyakorlásra, templomdíszítésre, elmélkedésre, a szent sír szoltározó őrzésére fordították. S mindezt a szigorú böjt betartásánál is nehezebb együttlakással egy, a hajdani eleganciát csak méreteivel és fekvésével jelző épületben, a széki Teleki grófok évtizedek óta méltatlanul elhanyagolt gyömrői kastélyában, minden szempontból „spártai” körülmények között. Mit is tehet a pap húsvéthétfőn, amikor a közösség igen eltelt a szellemi javakkal, de már a sonkából-tojásból is rendesen belakott? Mindenekelőtt azt, hogy röviden prédikál. És azt, amit Jézus is tett az emmausi úton: újra előlről elkezdi magyarázni ... Most az elmúlt napok történéseit. Vagyis a misét, annak csúcspontján a nagycsütörtökön alapított Oltáriszentség ünneplésével (1K 11,23b–25), a nagypénteki keresztáldozat (1K 11,26) és a mindennek értelmet adó húsvét, a feltámadás hirdetésével (1K 15,14).

A homília keretét általános liturgikai elv fölidézése adja: egy ünnep rangját a meghosszabbítása jelzi, mint a húsvétét is a nyolcada, vagyis az újonnan kereszteltek fehér ruhájáról elnevezett fényes hét; sőt, mert húsvét a legnagyobb ünnep, a beszéd zárórésze meghirdeti a pünkösdig (etimológiája szerint: „az ötvenedikig”) tartó hétszer hét napot, a húsvéti időszakot is.

A beszéd ezek után a mise fő részei szerint tagolódik. A bevezető részből az introitus szövegét emeli ki; az ószövetségi szöveg a liturgiába emelve allegorikus értelmezést kap, de most a szónok a tejjel-mézrel folyó Kánaán keresztény értelmezésének kifejtése helyett egy láttató, érzéki tapasztalatot adó szókást idéz föl: régen a megkeresztelteknek az első áldozáskor a tej és méz ivása jelképezte az Ígélet Földjére való belépést.

Ahogy a beszéd a mise tanító részében újra végigveszi, az összefüggések felmutatásával értelmezi az előtte elmúlt napok főbb liturgikus történéseit, annak mintája Jézus türelmes írásmagyarázata: Mózesről és a prófétáktól fogva végig az Írásokon.

A tanítás szükséges, az készíti elő, de a tanítványok szeme a megismerésre csak a kenyér megtörésével nyílik meg. A bibliai-teológiai szakszó mutatja: szentségi találkozás történt a halál s a feltámadás utáni első misében: „A kenyértörésben, az Eucharisztia misztériumában lehet fizikai közvetlenséggel, szemtől szemben találkozni az Úrral.” Nem kétséges, hogy olyan pap foglalja össze néhány rövid, pontos mondatban a dogmatikai tételket, akinek fordításából is kitetszik az elkötelezettsége az Oltáriszentséget központba állító katolikus gondolkodás és kegyesség iránt.

A Találkozás nem magánügy. A mise zárórészének titokzatos elbocsátó mondatát ma alig megengedhető nyíltsággal szokás értelmezni: „Küldetéseitek van”... Talán ez lenne a helyes fordítás: „Menjetek, elbocsátunk titeket!” És a liturgikus-szöveg-értelmezés, s mint itt: a liturgiában való szövegértelmezés dolga kifejtve felhívni figyelmünket keresztény küldetésünkre.

Kovács Ervin magyar–szerb (katolikus–orthodox) családban a vajdasági Újvidéken 1973. november 11-én született. Szülővárosában az Általános és Egészségügyi Szak-középiskolát, szemináriumi tanulmányait pedig Szegeden és Budapesten végezte 1992–1998 között. Papszentelése Szabadkán 1998. június 29-én történt. Kápláni szolgálatban volt Szabadkán (1998–2002) és Bajmokon (2002–2005).

A régi római rítussal való megismerkedés miatt Wigratzbadban járt 2005 és 2006 nyarán, római tanulmányokat is végzett a Pontificio Istituto Liturgico-ban (2006–2008); az FSSP-nél Bécsben volt 2008-ban. A régi rítus hazai végzésébe a kezdetektől bekapcsolódott (a Szent Mihály Laikus Káptalan miséi a városligeti „jáki” kápolnában, a belvárosi főplébániatemplomban). Útkeresés után premontrei novíciusként (belépés 2008) szerzetesi neve a Gellért lett (akinek ereklyéi fölött a rendszeres régi rítusú miséket végezte a belvárosi főplébániatemplomban, annak évek óta tartó felújítása előtt). 2013. augusztus 28-án tett örökfogadalmat Gödöllőn.

Hitoktató volt a szabadkai gimnáziumban és a plébánián, a szabadkai Paulinum kisszemináriumban, a szabadkai Teológiai-Katekétikai Intézetben pedig liturgikatanár. A gödöllői Szent Norbert premontrei gimnázium hittan-, liturgika- és latintanára. Fordításai: Jáki Szaniszló: A papi cölibátus teológiája; Athanasius Schneider: Dominus est; Corpus Christi; teológiai cikkeket írt a Communio, Magyar Egyházzene, Miles Christi stb. sajtóorgánumban).